

Zlatarska radionica u zbirci muzeja Korčule

Zlatarstvo je stoljećima zauzimalo značajno mjesto u obrtničkoj djelatnosti Dalmacije. Posebno su poznate vrsne zlatarske radionice iz Zadra i Dubrovnika,¹ no i u drugim gradovima naše obale radili su brojni zlatari. Narudžbi su uvijek imali dosta: s jedne strane crkvi je bio potreban niz predmeta za ukras i obrede,² s druge strane, plemstvo i imućno građanstvo nastoji svoje domove opremiti posuđem i ukrasima od dragocjenih kovina,³ a nabavlja i nakit. Pučani i seljaci također kupuju nakit koji je često sastavni dio narodne nošnje.⁴ Tako su domaći zlatari uvijek nalazili posla izrađivanjem novih predmeta ili popravkom starih.⁵ Nakon što se u XVII—XVIII. st. javila sveopća osiromašenost, a dragocjenosti za crkvu i privatnike dobavljale se uglavnom iz Mletaka, zlatarski obrt u Dalmaciji i dalje traje, premda u smanjenom opsegu i s manjim brojem radionica i majstora.

I u gradu Korčuli se već u XIV. st. spominju domaći zlatari: Matej, Stipan i Živoje, početkom XVI. st. majstor Toma, a krajem tog stoljeća na glavnom grad-

skom trgu ima radionicu zlatar Vicko. U isto vrijeme djeluje u Dubrovniku korčulanski zlatar Ilija Markov.⁶

Na žalost do sada nije bilo moguće utvrditi radove tih majstora, a vjerojatno više nisu ni sačuvani, kao što je općenito veliki broj radova i ostalih naših zlatara u kasnijim razdobljima izgubljen ili pretaljen.

Vrijedan podatak priopćava dr C. Fisković. On je u opatskoj knjižici u Korčuli našao bilježnicu s nizom crteža klesarskih radova, a među njima i tri nacrtu renesansnih krčaga. Fisković smatra da su te nacрте upotrebljavali zlatari, a da ta bilježnica ima veze sa dubrovačkim majstorima s kojima je Korčula bila u zlatarstvu povezana.⁷

To potkrepljuje znanje o tom da je u Korčuli zlatarski obrt razvijen i traje od ranog srednjeg vijeka. Iako među očuvanim predmetima zlatarstva u crkvenim zbirkama i privatnom vlasništvu ne možemo sa sigurnošću ni jedan pripisati nekom korčulanskom majstoru, treba pretpostaviti da će dalja proučavanja, možda u predmetima nakita, otkriti radove ovdašnjih zlatara.

Prije nekoliko godina za Muzej Korčule otkupljena je cjelovita zlatarska radionica jednog od posljednjih korčulanskih zlatara Artura Marinovića (1866—1914).⁸ Taj majstor porijeklom iz Blata učio je od godine 1883. do 1886. zlatarski obrt u Korčuli kod Ivana Caenazza,⁹ a zatim otvorio vlastitu radionicu i trgovinu.¹⁰ Kod njega je kasnije izučio obrt Toni Kalogjera i radio u zlatariji sve do majstorove smrti. Trgovinu i radionicu tada preuzima majstorova udovica Elvira, no još joj neko vrijeme ispomaže Kalogjera.¹¹

Zlatarija Artura Marinovića nalazila se najprije u zgradi kasnijeg hotela Evropa (k. č. zgr. 45), a od 1903. godine u prizemlju majstorove kuće koja je tada dovršena. U istim prostorijama radionica je bila smještena

¹ *Dr Cvito Fisković: Zadarski srednjovjekovni majstori*, Split; 1959; *Isti: Dubrovački zlatari od XIII do XVII. st.* Starohrvatska prosvjeta, Zagreb 1949.

² U većini biskupskih, samostanskih, župnih i drugih crkava u Dalmaciji sačuvani su u inventarima mnogi srebrni predmeti: moćnici, liturgijsko posuđe, križevi i dr.

³ *Dr C. Fisković: Dubrovački zlatari* (o. c. 1) piše opširno o tome kako je bogato dubrovačko plemstvo i građanstvo naručivalo, u tamošnjih zlatara veliki broj predmeta od srebra: vrčeve, tanjure, pribor za jelo, plitice i sl. (str. 153, 191—198).

⁴ Npr. na narodnoj nošnji s otoka Lastova bile su srebrne kopče i dugmeta za košulje, kopče na pojasevima, pa i cijeli srebrni pojasevi. Uz to žensku nošnju nadopunja srebrni ili zlatni nakit: naušnice, ogrlice, prstenje (*C. Fisković: Lastovski spomenici*, Prilozi br. 16, Split 1966, str. 141—143).

⁵ U sačuvanim oporukama i inventarskim popisima korčulanskih građanskih obitelji XVIII. i XIX. st. kao i u popisima miraza često se navode srebrni predmeti i nakit. Tako inventar *dr Nikole Kapora* iz 1756. god. nabraja: zlatno prstenje, naručvice, naušnice, srebrne medalje, srebrne i zlatne kopče za nakit, srebrne kopče i ukrase za cipele, srebrne naprstke (*Ambroz Kapor: Inventar pokretne imovine dr. Nikole Kapora* iz 1756. god. Dubrovnik br. 6, 1976, str. 67).

⁶ U inventarima obitelji *Boschi* XVIII—XIX. st. navedeni su sviječnjaci, sobne škropionice, pladnjevi, pribor za jelo, sve od srebra, te raznovrsni zlatni i srebrni nakit (*Alena Fazinić: Zbirka i obitelj Boschi* iz Korčule — rukopis).

⁶ *Dr C. Fisković: o. c. 1*, str. 149.

⁷ *Dr C. Fisković: o. c. 1*, str. 198.

⁸ Radionica je otkupljena sredstvima Republičkog fonda za kulturnu djelatnost SRH i participacijom Općinskog fonda za kulturnu djelatnost krajem 1970. god.

⁹ *Ivan (Giovanni) Caenazzo* (1847—1916) zlatarski obrtnik imao je radnju u tzv. kući Caenazzo (k. č. zgr. 81) na katedralnom trgu. Njegovi radovi su dosad nepoznati. Njegov otac *Vicko (Vicenzo)* (1810—1887) također zlatar, porijeklom iz Zadra, vršio je popravke na srebrnim ukrasima kipa sv. Roka iz korčulanske katedrale, i to na ogrtaču gdje je ukucano: *V. Caenazzo 1857*, na pojasu s ugraviranim 1857 V. C., na torbi 1857, cipelama V. C. 1857 (*Ivo Matijaca: Povijest bratovštine sv. Roka, Korčula* 1975, str. 119—120, 156).

¹⁰ U zbirci obitelji *Kapor* nalazi se nekoliko srebrnih žličica iz XIX. st. na kojima je žig V. C. koji bi lako mogao pripadati ovom zlataru.

¹¹ U radionici je pronađena radna knjižica zlatara *Artura Marinovića* izdana od općinskog upraviteljstva u Korčuli 26. svibnja 1886. god. U njoj uz osobne podatke stoji zabilježeno da je *Marinović* naukovao kod majstora *Ivana Caenazza* »orefice di Curzola a condizioni di mantenimento« s nadnevkom 24. listopada 1883. god.

¹² *Toni Kalogjera* je kasnije imao svoju vlastitu zlatariju koja se nalazila u prizemlju zgrade današnje IK Banke pred ulazom u stari grad.

sve do 1970. godine, kada je sav njezin inventar: pokućstvo, alat i ostali pribor otkupljen.¹²

Zlatar Marinović je dio alata preuzeo od svog učitelja Caenazza, a ovaj ga naslijedio od oca također zlatarskog obrtnika,¹³ Može se stoga pretpostaviti, a na temelju očuvanog i dokazati, da mnogi predmeti potječu još iz kraja XVIII. st. Dakako mnogobrojan je i noviji alat, dijelom ručne, dijelom tvorničke izrade, koji je s vremenom dobavio Marinović, no i potonji ima već 70 ili više godina pa je doista rijetkost.

Dakako posebnu pažnju zavređuje stari alat, ručno izrađen vjerojatno i u korčulanskim kovačkim radionicama. Treba napomenuti da je Korčula poznata po klesarima i brodograditeljima, a za oba ta obrta trebalo je mnogo odgovarajućeg željeznog alata. Stoga je u gradu i okolišnim mjestima bilo vrsnih kovača. Proizvođači veliki alat oni su se izvještali pa im nije teško za potrebe domaćih zlatara kovati sitniji alat. Ali u zlatarskim radionicama pri izradi zlatnih i srebrnih predmeta nije bio potreban samo taj sitni alat: tu ima velikih kliješta, kalupa za lijevanje, nakovanja, čekića i dr.

No Marinović je sa svojim pomoćnikom i sam pratio potreban alat: kalupe i ostale manje predmete jednostavnijih oblika.

Dragocene kovine: zlato i srebro nisu dobavljali iz vana nego se od domaćeg stanovništva kupovalo staro zlato ili srebro koje se talilo i zatim su od njega izrađivali nove predmete.

Postupak je bio ovakav: staro zlato, nakon što je s njega skinuto drago kamenje, biseri i slično, lomilo se u sitne komade i zajedno s kemikalijama stavljalo u male glinene posude tzv. »kurižjole« te zagrijavalo na ognjištu dok se zlato ne rastali. Rastaljeno zlato izlilo se zatim u naročite duge kalupe koji su prethodno namazani maslinovim uljem i tada se hladilo da se skrutne. Tako su dobivene veće i manje zlatne poluge od kojih se daljom obradom ručnim strojevima izrađuju zlatne pločice i niti razne debljine, od kojih se pomoću nakovanja, čekića i specijalnih kalupa kuju ukrasni predmeti.

Marinović je najviše izrađivao naušnice, zatim prstenje i manje broševe. Uz to vrši popravke nakita i ostalih predmeta od dragocjenih kovina, pozlate i slične manje radove. Ogrlice (lančice) ne izrađuje sam, već ih kupuje zajedno s drugim nakitom kod svog dobav-

ljača iz Beča. Dva puta godišnje putnici »viagiaturi« bečkog zlatara dolaze s robom u Korčulu. Taj nakit i srebrnina za kućanstvo najviše se prodaju u gradu, dok okolna mjesta traže uvriježene, stare, pučke oblike.

Osim u svojoj trgovini u Korčuli, Marinović je prodavao zlato po svemu otoku, a u Blatu je također imao trgovinu.¹⁴ Jednom mjesečno odlazio je s robom u Blato i ostajao tamo nekoliko dana prodavajući, primajući narudžbe i preuzimajući predmete za popravak ili otkup. Već u četiri sata ujutro žena iz obližnjeg sela dovela bi dvije mazge: na jednu se tovarila roba u dvama sanducima, na drugoj je jahao majstor. Kako je cesta bila slaba, išli su polako i stizali u Blato popodne oko 16 sati, zaustavljajući se usput u Smokvici gdje bi se također štogod prodalo. Jednom godišnje, kad je u Blatu bio crkveni god, »fiera« sv. Vičenca, trgovina je posebno dobro išla jer se tada najviše kupovalo.

Stanovnici ostalih mjesta na otoku, naročito onih bližih gradu, nisu često dolazili kupovati zlato u trgovinu, već je Marinović preko svojih pouzdanika doznavao gdje i kada se pripremaju zaruke i sam odlazio u te kuće s robom.

Naime u selima je bio običaj da prigodom zaruka mladoženja buduću nevjestu bogato obdari zlatom, pa se posebno pazilo koliko će zlata darovati: našlo se tu i po pet, šest prstena, najmanje troje naušnice, pa broševi, poneka narukvica, a neizostavno ogrlica »kolajna«, i to što deblja i dulja tzv. »dupla««. Govorilo se: »Spoza bez kolajne ne vridi!«

Iako su otočani bili siromašni, trgovina zlatom je cvala jer je zlatni nakit po selima bio u velikoj cijeni i mnogo se polagalo na to da ga imaju i siromašnije žene.

U gradu Korčuli stanje je bilo nešto drugačije: stanovništvo čine pretežno obrtnici, brodograditelji i trgovci. Bogatih nema, jer je to razdoblje znatnog osiromašivanja svih slojeva. U starim obiteljima se generacijama ljubomorno čuvalo srebro i nakit koji se oporučno i mirazima prenose s koljena na koljeno. Zbog toga u ovo vrijeme građani kupuju manje, pa kad se odluče da nabave nešto novo, tada je to redovno »moderni« nakit iz Beča, a ne ovaj domaći ručne izrade. Za kućanstva se kupuje srebro: pribor za jelo, svijećnjaci, zdjele za slatkiše — a to je također bečka roba.

Marinović je dakle mnogo toga radio sam: vjenčane prstene »vere«, zatim prstene s pločicom za monogram, ali i one s kamenom (obično je to prozirno brušeno raznobojno staklo), razne privjeske, medaljice, križice.

¹² Kuća obitelji *Marinović* nalazi se u zapadnom dijelu starog grada uz nekadašnje zidine blizu zapadnih gradskih vrata. Tu su ranije bile dvije zgrade (k. č. 69 i 70) što se još dobro vidi na akvarelu *Mihovila Depola* iz druge polovine XIX. st. (u Muzeju Korčule). *Marinović* je te kuće potpuno pregradio i zajedno s *dr Rokom Arnerijem* napravio veliku trokatnicu. Na željeznim su rešetkama ulaznih vrata kuće inicijali A M i 1903. god.
¹³ Ovaj i većinu drugih podataka ispričala je *Đina Marinović* kćerka zlatara *Artura* (rođ. 1896. god.). Ona se još vrlo dobro sjeća mnogih pojedinosti o načinu rada i trgovanja svog oca, naziva alata, njihove namjene i ostalo. Sama je više od dvadeset godina prodavala u toj zlatariji koju je do 1945. god. vodio njezin brat *Franko* (1901—1965), a on je zlatarski zanat izučio u Zagrebu.

¹⁴ U starom arhivu kotarskog poglavarstva iz Korčule, pohranjenom u Muzeju Korčule, nađen je dokument br. 10106 upućen tom poglavarstvu a glasi: »*Molba Artura Marinovića iz Korčule u svrhu da mu bude dozvoljeno prodavati zlatarske predmete u svakom pojedinom mjestu korčulanskog kotara i to u stalnom pomješću.*« Tu je i odgovor na molbu: »*Povraća se Arturu Marinoviću zlatar Korčula poslije no što bi uzeta na znanje podnesena prijava za tjeranje privremenog obrta rasprodavanja zlatnih i srebrnijih predmeta u ovom kotaru. Pomenuti obrt ima biti vogjen u svakom pojedinom mjestu u opredijeljenom dućanu koji se ima prijaviti ovoj c. k. političkoj oblasti, a ne nikada idući od kuće do kuće...*« Korčula 10. rujna 1894.

Najviše se proizvodilo naušnica »rečina«, i to onih »na botun« (polukugle), jer su takve u selima posebno tražene. Smatralo se da je dobro nositi ih za zdravlje očiju. Zatim su česte one »na kaplju«, te u obliku polumjeseca. Izrađuje se i zlatni filigran: naušnice, ogrlice, broševi. Od srebra se prave narukvice i raznovrsni »zavjeti«: uho, oči, ruke, noge, ključ sv. Valentina i sl.

Sačuvana je bilježnica rukom pisanih zlatarskih recepata s natpisom: »Arturo Marinović 1886 Orefice Blatta Per Regolle di Orefice«. Među ostalim tu su ovi recepti:

Per pulire gli ogetti d'oro, Per fare la saldatura di rinforzo, Per fare la saldatura di oro fino, Per fare la saldatura di argento fino, Come si fa la Galvanica di oro, Come si fa l'argentatura, Come si purifica l'oro, Per provare l'oro.¹⁵

Marinović je na radove stavljao obvezni austrijski žig, a svoga navodno nije imao, nego je nekada urezivao sitni križić.

Pri obradi zlata nastajalo je mnogo sitnih otpadaka izmiješanih sa ostalim smećem, pa se stoga ono brižno skupljalo u posebne vreće i slalo (prodavalo) u Beč. Naime iz tog smeća moglo se skupiti i više grama zlata. Koliko to ukazuje na štedljivost, jednako tako svjedoči da se u zlatariji mnogo radilo kad se godišnje znalo skupiti i po nekoliko vreća takvog smeća u kojem je bilo dosta zlatnih otpadaka.

U otkupljenoj radionici nalazi se ovaj inventar:

A. POKUĆSTVO

1. radni stolić »banak«
2. pisaći stol »škitorio«
3. klupa za rad »banak«
4. klupa s priborom za rastezanje zlata
5. drveni panj s nakovnjima
6. metalno ognjište s mijehom »fornelo«
7. napa za ognjište
8. dva viseća ostakljena ormarića
9. viseća polica »škancija«
10. četiri drvene manje škrinje »bauli«

1 ZLATARIJA MARINOVIC, Razni zlatarski alat — Muzej Korčule

2 ZLATARIJA MARINOVIC, Čekići i nakovnji — Muzej Korčule

B. STROJEVI

1. ručni stroj za izvlačenje zlatnih i srebrnih pločica
2. ručni stroj za oblikovanje zlatnih i srebrnih profila

C. ALAT

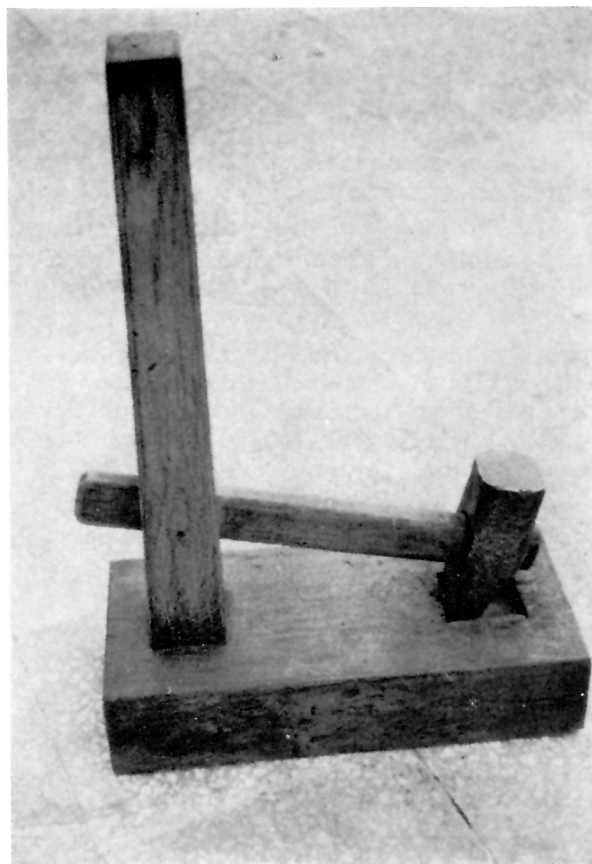
1. čekić »korač« — 8 komada
2. čekić specijalni na stalku
3. nakovanj »batidor« — 9 komada
4. kliješta »tanaje« — 27 komada
5. stezači »morse« — 15 komada
6. pile — 4 komada
7. pincete — 7 komada
8. svrdla — 7 komada
9. turpije veće — 4 komada
10. ploče za istezanje zlatnih niti — 11 komada
11. kalupi za zlatne šipke — 10 komada
12. lemilice »saldaduri« — 13 komada
13. alat za srebro — 22 komada
14. kalupi za oblikovanje zlata — 7 komada
15. kalup za prstene
16. kalupi za naušnice — 177 komada
17. kalupi za medaljice — 2 komada
18. kalupi za slova i brojeve (cijeli kompleti)
19. kalupi za narukvice — 8 komada
20. kalupi za votive — 4 komada

3 ZLATARIJA MARINOVIC, Kalupi za naušnice i ostali nakit — Muzej Korčule

4 ZLATARIJA MARINOVIC, Glinene posude za topljenje zlata — Muzej Korčule

5 ZLATARIJA MARINOVIC, Stari zlatarski čekić — Muzej Korčule

- 21. puhaljke — 3 komada
- 22. male turpije »limice« — 20 komada
- 23. nož za graviranje
- 24. željezni valjci za oblikovanje prstena — 5 komada
- 25. poluge za nazubljanje — 3 komada

D. OSTALI PRIBOR

- 1. zlatarska tezulja »balanca«
- 2. posude za kuhanje zlata — 6 komada
- 3. posude zemljane za taljenje zlata »kurižjoli« — 13 komada
- 4. sita — 3 komada
- 5. drveni batovi — 3 komada
- 6. četke za čišćenje i poliranje — 6 komada
- 7. grijalice »špiritjere« — 4 komada
- 8. očale pri taljenju
- 9. zlatarske leće — 2 komada
- 10. žlica za zlato
- 11. mjerica za kemikalije
- 12. stakleni lijevak
- 13. staklene boce za kemikalije — 8 komada
- 14. staklene posude za miješanje kemikalija — 2 komada
- 15. metalne posude za kiseline — 3 komada
- 16. mikrometar za mjerenje debljine žice
- 17. milimetarski šestar

- 18. drveni valjci za ispravljanje narukvica — 3 komada
- 19. drveni valjci za ispravljanje prstena — 2 komada
- 20. mjera za prstene
- 21. ručni mijeh
- 22. tabla za lemljenje
- 23. drveno glačalo za zlato »šupreš«
- 24. olovni podložak za kalupe
- 25. lopatica za hvatanje zlata
- 26. kožna kesa s bijelim prahom
- 27. brusni kamen — 2 komada
- 28. kamen za poliranje
- 29. kamen za ispitivanje zlata — 3 komada
- 30. drvene posudice za zlato

U radnji o dubrovačkim zlatarima dr C. Fisković donosi nekoliko podataka o alatu starih zlatarskih majstora. U njihovim oporukama spominju se čekići, kalupi, nakovnji, tezulje, ali ih se podrobnije ne opisuje. No na nadgrobnim pločama zlatara u dominikanskom samostanu i crkvi na Dančama prikazan je njihov karakteristični alat — kao simbol tog zanata: čekići i nakovnji.¹⁷ Oblik dvostrukog čekića i nakovnja s ostrim šiljkom za uticanje u stolić i nakovanj s dvije (četiri) noge sačuvan je i kasnije pa se nalazi i u ovoj radionici.

Većina tih čekića i nakovanja rađena je ručno, kao i kalupi za izradu narukvica (u obliku nakovnja), na kojima je niz raznovrsnih uzoraka s geometrijskim i vitičastim ukrasom za narukvice.

Poseban oblik ima stari čekić pričvršćen na drvenom stalku, a pomiče se pomoću konopa nategnutog na malom koloturniku. Sve je ručno rađeno, i to je jedan od najzanimljivijih primjeraka alata koji potječe iz prijelaza XVIII. u XIX. stoljeće.

Najveći broj istovrsnih predmeta u ovoj zbirci jesu kalupi za naušnice. Oni imaju oblik dužeg ili kraćeg drška s reljefnim ukrasom na jednom kraju. Kovani su od željeza, ručno, a najčešći ukras je kugla u raznim veličinama (73 komada). Brojne su i poligonalne kugle (11), tradicionalni polumjeseci (7), duguljasti listovi (7), privjesci u obliku suze (4), rozete (5), ljiljana (6), zatim razni geometrijski oblici, vitice, lišće i dr. (15). Nadalje tu je niz kalupa za izrezivanje krugova (20) i jedan s malteškim križem. Od tih oblika moglo se u raznim kombinacijama izvesti najrazličitiji nakit.

Osim željeznih valjaka za oblikovanje prstenja i drvene mjere za njihovu veličinu, tu je i mali brončani kalup s tri različite vitice za prstene — iz druge polovice XIX. st.

Kalup za medaljicu Bogorodice je noviji (XX. st.): to je jednostavni držak s okruglom reljefnom pločicom s likom. Kalup za medaljicu sv. Antuna ručno je izrađen od željeza s rustičnim i naivnim crtežem sveca koji u uzdignutim rukama drži ljiljan i Dijete. Potječe vjerojatno iz XVIII. st. iako bi mogao biti i iz ranijeg razdoblja.

¹⁵ Ivo Lentić u članku: Zlatarska obitelj Pezzi u Splitu, Vijesti muzealaca i konzervatora br. 1, 1977 god. navodi nekoliko zlatarskih recepata majstora *Girolama Pezzija*. Mi ćemo ovdje također donijeti neke recepte iz bilježnice *Marinovića*.

»Il bagno secco e composto di una parte di sale una di lume di rocca e due parti di nitro, dopo tutti questi ingredienti si pestano in polvere poi si prende un recipiente con entro del mare e si metono gli ingredienti a bolire con entro gli oggetti sino che comincia andare in secco, e poi se leva dal fuoco che si jaza, e dopo che si e jazato si aggiunge nuovamente un puo di mare e si mette a bojere fino che prende il giallo gli avanzi del bagno si salvano per un altra volta.«

»Per pulire gli ogetti d' oro

1. lima di pulire, 2. pomega col fillo stecco a pano, 3. piera marca si adopera nello stesso modo, 4. Coda opure tabela, 5. rosseto in ultimo polimento, 6. camoza, 7. lisietta, 8. saplonaria, 9. rena, 10. Bagno caldo, 11. bagno secco, 12. galvanica.«

»Per fare le saldature di oro fino

1. la saldatura di oro limata e composta di metta e metta, cio 10 di ore e 10 di Zvanzicha ed alsenico

2. la saldatura di oro a pajon e composta di due parti di oro et terza di argento cio 10 di oro e 5 di Zvanzicha.

Saldatura di oro basso e composta di 10 di argento e 5 di oro o pure mezza saldatura di argento e mezza saldatura di oro ed alsenico.«

¹⁶ U navodnicima su talijanski dijalektalni nazivi koji su upotrebljavani za predmete.

¹⁷ Dr C. Fisković: o. c. 1, str. 156.

¹⁸ Srebrni »ex voti« sačuvani su u velikom broju u opatskoj riznici, ima ih uz sliku Gospe od Otoka u Katedrali, zatim u crkvi Svih svetih, a također u seoskim crkvama na otoku Korčuli. Prikazuju zavjetne krune, zatim oči, ruke, noge i druge dijelove tijela, i brodove.

Zavjetne pločice izrađivane su stoljećima, a ima ih dosta i u korčulanskim crkvama.¹⁸ U ovoj radionici sačuvan je samo jedan brončani kalup za uho, te dva gipsana za ključ sv. Valentina i jedan gipsani za golu-bicu (XX. st.), a veliki metalni kalup zavjetne krune u riznici sv. Marka u Korčuli potječe također iz ove radionice.

U bronci je izveden kalup u obliku vrpce za narukvicu. S jedne strane ima ukras reljefne lisnate vitice s cvijetom u sredini — nastao je krajem XIX. st.

Među ostalim alatima ističu se ručno rađeni veliki i manji kalupi za lijevanje zlatnih poluga: to su dugačke željezne drške koje na jednom kraju imaju proširenje u obliku plitke ovalne posude.

Brojna i raznovrsna kliješta tvorničke ali i ručne izrade važan su dio opreme ove radionice, jednako kao i stezači, od onih sasvim malih, do velikih, te drvenih.

Bakrene ovalne zdjele za kuhanje zlata ručno su rađene, a posuđe za taljenje od pečene zemlje, raznih su veličina, no istog oblika: donji dio je valjkast, gore proširen, završava s tri izljeva. One su industrijski proizvedene, a potječu iz Engleske (XIX. st.).

Pribor za lemljenje bio je neophodan za izradu i popravke nakita. Čine ga: tablica za lemljenje, mesingane puhaljke — tanke cjevčice, lemlice raznih veličina i ručne izrade. Uz to je potreban kamen za lemljenje i grijalice, te drveni veći podložak na kojem leži predmet.

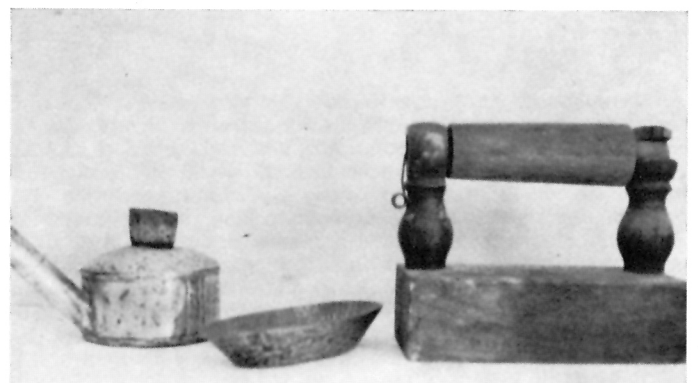
Za precizniju obradu služila su razna svrdla, veće i manje turpije, sprave za mjerenje debljine, pile i dr.

Za obradu srebra tu je cijela garnitura specijalnog alata kojim se struže, izravnavaju, gladi, graviraju i cizeliraju. Da ne bi zarđao, taj se alat držao zataknut u kožnatoj kesi s bijelim prahom.

Pri taljenju, lemljenju, pozlati upotrebljavale su se razne kemikalije. Čuvale su se u staklenim bocama, a za njihovo miješanje služili stakleni lijevci i retorte.

Čišćenje i poliranje gotovih predmeta vrši se najprije oštirim četkama od žice, zatim mekim i gustim od dlaka i filca, a konačno sa crvenim prahom i kamenom »rošet«. Kakvoća zlata ispitivala se naročitim crnim kamenom.

6 ZLATARIJA MARINOVIC, Stari zlatarski pribor (grijalica, posuda, pegla) — Muzej Korčule

Majstor je imao pripremljen cijeli niz uzoraka u bakru, olovu i željezu koje je mogao pokazati naručiocu kao ideju za željeni nakit. To su uglavnom sitni oblici za naušnice, privjeske i dijelove medaljona ili prstena, koje je na kalupima bilo teško bolje razaznati.

Zlatarska tezulja s nizom sitnih utega, složena u kutiji, potječe iz XVIII. st. a uporebljavala se pri vaganju gotovih predmeta ili kod otkupa starog zlata, odnosno služila je majstoru pri radu.

Dva velika ručna stroja za rastezanje zlatnih i srebrnih pločica i rezanje profila pričvršćena su na visoke stalke sa četiri noge. Izrađeni su tvornički krajem XIX. st.

U radionici su i dvije klupe »banka«. Na jednoj je niz rupa u koje se pri radu utiču nakovnji, a druga ima specijalnu napravu za rastezanje zlatnih i srebrnih niti. Ta se sastoji od debelog željeznog lanca i ručke (vitla) kojim se taj lanac namata. Na drugom su kraju klupe posebne kuke za koje se pričvrsti dragocjena kovina i pločice kroz koje se provlače niti.

Na panju valjkasta oblika nalaze se dva veća nakovnja, a tu se moglo raditi i drugim alatom jer je gornja ploha prilično velika.

Metalno ognjište u obliku bačve na niskim nogama ima u donjem dijelu mijeh s ručkom, a u gornjem prostor za vatru koja se spravljala od ugljena. Za potpirivanje ognja sačuvan je i ručni mijeh, te žarači i hvataljke. Iznad ognjišta bila je u radionici uzidana napa za skupljanje dima.

Veliki alat: kliješta, kalupi i dr. visjeli su na klinovima i vješalicama na zidu odnosno o zidnoj polici, a manji komadi i boce s kemikalijama nalazili su se u zidnim ormarićima. Najsitniji alat i onaj koji se najviše upotrebljavao majstor je držao pri ruci: na radnom stolu ili u ladicama.

Sve pokušstvo rađeno je jednostavno i rustično, a proizveli su ga ovdašnji drvodjelci.

Za potpunu rekonstrukciju djelovanja ove radionice bilo bi važno i vrijedno pronaći barem neke radove zlatara A. Marinovića, pa je s tom namjerom pregledano sve crkveno zlato (zavjetni darovi) i srebrni predmeti korčulanskih crkava i bratovština.¹⁹

Među brojnim nakitom koji je darivan kao zavjet većina predmeta su ručni radovi još iz XVIII. st., a kasniji nakit potječe iz vana: to je onaj »moderni« nakit koji je prodavao i Marinović. Tek jedan par naušnica s poligonalnom kuglom i privjeskom u obliku suze mogao bi biti proizvod ove radionice, no na njemu nema nikakvog žiga ni oznake.

Brojni obrti koji su djelovali stoljećima i obilježavali pojedine sredine proizvođači vrijedna i dragocjena djela umjetnog obrta pomalo nestaju i sasvim se gube potisnuti suvremenom industrijskom proizvodnjom. U Korčuli se to događa s kamenoklesarstvom i brodogradnjom, a već se desilo s kovačkim i zlatarskim radionicama.

Stoga je sretna okolnost da je barem za muzejsku zbirku sačuvan cjeloviti inventar ove posljednje korčulanske zlatarije, koja je nadovezujući se na staru tradiciju radila sve do početka našeg stoljeća.

¹⁹ Radionica ni alat zbog nedostatka prostora nisu izloženi, već se nalaze pohranjeni u muzejskom depou.

²⁰ Zavjetno zlato imaju: katedrala, bratovština Svih svetih, sv. Roka (Gospa od zdravlja), Gospa od utjehe, a dakako imaju i srebrnu liturgijsku opremu.

Riassunto

L'OREFICERIA NELLA COLLEZIONE DEL MUSEO DI CURZOLA (KORČULA)

Al Museo di Korčula a Korčula è conservata (in deposito) l'oreficeria di uno degli ultimi orefici curzolani, Arturo Marinović, della fine del XIX secolo. Nell'oreficeria oltre al mobilio completo sono conservati anche tutti gli arnesi per la manifattura di gioielli. Parte di questi sono più vecchi, sono stati cioè prelevati da precedenti oreficerie curzolane, e sono coniatati a mano. Interessantissimi sono i numerosi stampi per fare orecchini; questi ultimi venivano prodotti in gran quantità e venduti nei villaggi. I suoi prodotti d'oreficeria (orecchini, anelli, braccialetti, voti), il Marinović il vendeva a Blatta (Blato) e in altri paesi dell'isola. Oltre alla gioielleria da lui prodotta egli ne vendeva anche quella acquistata a Vienna; quest'ultima era la più richiesta in città.

I metalli pregiati egli non li procurava dall'estero, bensì comprava dell'oro e dell'argento vecchio e li fondeva.

Nelle collezioni del tesoro della chiesa di Curzola non furono trovati lavori di questo orefice: essi hanno, probabilmente, subito la sorte degli oggetti più antichi della nostra oreficeria e furono rifiutati.

Nell'estinguersi le antiche arti, di cui siamo testimoni quotidiani, presenta un valore conservare botteghe complete di antichi maestri nelle collezioni dei musei, e di conseguenza anche quest'oreficeria ha un'importanza storico-culturale particolare.